

Universytetu derzhavnoi fiskalnoi sluzhby Ukrainy, no. 2 (2018): 154-168.
DOI: <https://doi.org/10.33244/2617-5940.2.2018.154-168>
Kuzheliev, M. O., Zherlitsyn, D. M., and Nechyporenko, A. V. "Bioresources Price Trend and GDP Growth Adjustment". *International Journal of Advanced Biotechnology and Research (IJABR)* vol. 10, si (1) (2019): 379-383. <https://bipublication.com/files/ijabr2019sp-154Mykhailo.pdf>
Kuzheliev, M. O., Zherlitsyn, D. M., and Zhytar, M. O. "Formalization of Dynamic Relations between Enterprise Financial Indicators". *Independent Auditor*, no. 16(II) (2016): 18-26.
Mochernyi, S. V. *Politekonomiia* [Political Economy]. Kyiv: Znannia, 2006.
Modigliani, F., and Miller, M. H. "The Cost of Capital, Corporation Finance and the Theory of Investment". *The American Economic Review*, vol. 49, no. 4 (1959): 655-669.
Nechyporenko, A. V., and Rybalkina, A. O. "Teoretychni aspekty formuvannia ta vykorystannia finansovykh resursiv pidprijemstva" [Theoretical Aspects of For-

mation and Use of Financial Resources of the Enterprise]. *Efektivna ekonomika*, no. 11 (2020). DOI: 10.32702/2307-2105-2020.11.85
Ofitsiynyi sait PAT «Motor Sich». <http://www.motorsich.com/ukr/>
Pinchuk, A. V., and Nechyporenko, A. V. "Formuvannia investytsiinoi stratehii pidprijemstva" [Formation of the Investment Strategy of the Enterprise]. *Mekhanizmy ekonomichnoho zrostannia i konkurentospromozhnosti natsionalnoho hospodarstva*, part 1. Kyiv, 2018. 103-105.
"Rehuliatyvnyi potentsial finansovoho rynku v umovakh hlobalnykh vyklykiv" / S. V. Onyshko (ed.) [Regulatory Potential of the Financial Market in the Face of Global Challenges]. Irpin : Vydavnytstvo Natsionalnoho universytetu DPS Ukrainy, 2016. http://ir.nusta.edu.ua/jspui/bitstream/doc/790/1/650_IR.PDF
Rudyka, V. I., Sukrusheva, H. O., and Hontar, T. Yu. "Teoretychna sutnist katehorii «vlasnyi kapital pidprijemstva»" [Theoretical Essence of the Category "The Company's Equity Capital"]. *Hlobalni ta natsionalni problemy ekonomiky*, is. 17 (2017): 436-439. <http://globalnational.in.ua/archive/17-2017/92.pdf>.

УДК 338.242:338.434 (477)

JEL: G14; G19; P32; P47; Q14

ДОСЯГНЕННЯ, ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ФУНКЦІОНУВАННЯ Й ОБІГУ АГРАРНИХ РОЗПІСОК В УКРАЇНІ

©2021 АБРАМОВА І. В.

УДК 338.242:338.434 (477)

JEL: G14; G19; P32; P47; Q14

Абрамова І. В. Досягнення, проблеми та перспективи функціонування й обігу аграрних розписок в Україні

Наразі аграрні розписки набувають усе більшої популярності серед невеликих за розмірами сільськогосподарських товаровиробників. Водночас актуальними постають питання, пов'язані з удосконаленням правового поля їх функціонування й обігу, незавершеністю процесу реєстрації прав власності та договорів оренди на земельні ділянки в Державному реєстрі речових прав на нерухоме майно, низькою обізнаністю аграріїв з механізмами обігу даних фінансових інструментів. Метою дослідження є теоретичне обґрунтування проблем, досягнень і перспектив, пов'язаних з функціонуванням й обігом аграрних розписок, а також розробка практичних рекомендацій щодо вдосконалення зазначеного процесу. Дослідження здійснювалося за загально-методологічною схемою системного підходу. У ході дослідження використовувалися методи порівняльного аналізу, статистико-економічний, абстрактно-логічний, графічний та ін. Встановлено, що функціонування п'ятирічного проєкту «Аграрні розписки в Україні», ініційованого Міжнародною фінансовою корпорацією (IFC), заклало потужне підґрунтя для успішного використання аграрних розписок. Обґрунтовано особливості функціонування й обігу аграрних розписок у сільському господарстві України. Проведено порівняльний аналіз використання аграрних розписок й інших кредитних інструментів агровиробниками. Виявлено проблеми та окреслено переваги, пов'язані з використанням аграрних розписок. Доведено, що аграрні розписки є дієвим інструментом залучення відносно дешевих кредитних ресурсів дрібними та середніми агровиробниками. Оформлення аграрної розписки пришвидшує процедуру отримання позики, не вимагає додаткової застави, оскільки заставою виступає майбутній врожай, може бути погашеною продукцією, під яку надавалася позика. Встановлено, що вдосконалення потребує механізм функціонування аграрних розписок у частині збільшення терміну їх використання, розширення переліку суб'єктів, які можуть видавати аграрні розписки, зміни предмета застави за аграрною розпискою. Подальші дослідження будуть спрямовані на розробку нових і вдосконалення наявних фінансових інструментів сільського розвитку.

Ключові слова: аграрна розписка, фінансовий інструмент, кредит, фінансові ресурси, сільськогосподарський товаровиробник, сільський розвиток.

DOI: <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2021-2-273-279>

Рис.: 3. Табл.: 1. Бібл.: 13.

Абрамова Ірина Вячеславівна – кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри фінансів та кредиту, Поліський національний університет (Старий бульвар, 7, Житомир, 10008, Україна)

E-mail: irina79abramova@gmail.com

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-3724-0342>

Researcher ID: <https://publons.com/researcher/2008306/irina-abramova/>

Scopus Author ID: <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorid=57210145848>

UDC 338.242:338.434 (477)

JEL: G14; G19; P32; P47; Q14

Abramova I. V. The Achievements, Problems and Prospects of Functioning and Circulation of Agricultural Receipts in Ukraine

In present times, agrarian receipts are becoming increasingly popular among small agricultural producers. In parallel, the issues related to the improvement of the legal framework for their functioning and circulation, the incompleteness of the process of registration of property rights and lease agreements for land

ФІНАНСИ, ГРОШОВИЙ ОБІГ І КРЕДИТ

ЕКОНОМІКА

plots in the State Register of property rights to immovable property, low awareness of farmers with the mechanisms of circulation of these financial instruments appear to be relevant. The study is aimed at theoretical substantiating the problems, achievements and prospects associated with the functioning and circulation of agrarian receipts, as well as developing practical recommendations for improving this process. The study was carried out according to the general methodological scheme of the system approach. In the course of the study, the methods of comparative analysis, statistics-economic, abstract-logical, graphic, and some other methods were used. It is determined that the functioning of the five-year project «Agrarian Receipts in Ukraine», initiated by the International Finance Corporation (IFC), provided a powerful basis for the successful use of agrarian receipts. The peculiarities of functioning and circulation of agrarian receipts in agriculture of Ukraine are substantiated. A comparative analysis of the use of agrarian receipts and other credit instruments by agricultural producers is carried out. Problems are identified and advantages associated with the use of agrarian receipts are outlined. It is proved that agrarian receipts are an effective instrument for attracting relatively cheap credit resources by small and medium-sized agricultural producers. Registration of agrarian receipts speeds up the procedure for obtaining a loan; does not require additional collateral, since the collateral is the future crop; can be repaid by the products for which the loan was provided. It is determined that the improvement requires a mechanism of functioning of agrarian receipts in terms of increasing the period of their use, expanding the list of entities that can issue agrarian receipts, changing the collateral for agrarian receipt. Further research will be aimed at developing new and improving existing financial instruments of rural development.

Keywords: agrarian receipt, financial instrument, loan, financial resources, agricultural producer, rural development.

Fig.: 3. **Tabl.:** 1. **Bibl.:** 13.

Abramova Iryna V. – PhD (Economics), Associate Professor, Associate Professor of the Department of Finance and Credit, Polissia National University (7 Staryi Blvd, Zhytomyr, 10008, Ukraine)

E-mail: irina79abramova@gmail.com

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-3724-0342>

Researcher ID: <https://publons.com/researcher/2008306/irina-abramova/>

Scopus Author ID: <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=57210145848>

Упродовж п'яти останніх років, завдяки Проєкту «Аграрні розписки в Україні», ініційованого Міжнародною фінансовою корпорацією (IFC), здійснювалися заходи щодо впровадження та популяризації в аграрному секторі економіки України такого фінансово-кредитного інструменту, як аграрні розписки. Ключова мета проєкту полягала у спрощенні процедури доступу та здешевленні вартості кредитних ресурсів для дрібних і середніх агровиробників. У 2020 р. проєкт завершився, проте актуальними залишилися питання аналізу пройденого шляху, виявлення ключових проблем і досягнень, пов'язаних з використанням аграрних розписок сільськогосподарськими товаровиробниками.

Наразі питання, пов'язані з функціонуванням аграрних розписок, активно обговорюються в наукових колах. Так, О. О. Яцук (2019) вважає аграрні розписки інноваційною формою фінансування діяльності сільськогосподарських підприємств і наполягає на тому, що «вони є гарантійним документом двосторонньої угоди про фінансове забезпечення виробництва під заставу майбутнього врожаю» [1]. І. А. Лаврінченко та І. М. Панченко (2016) у своїх дослідженнях акцентують увагу на особливостях аграрних розписок і векселів як форм кредитування агробізнесу, виокремлюють їх відмінні ознаки та специфіку використання в аграрному секторі економіки країни [2]. Д. А. Костюченко (2018) припускає, що «аграрні розписки можуть стати стимулюючим фактором розвитку сільських територій» [3]. Науковець стверджує, що кошти, залучені з використанням даного фінансового інструменту, можуть пришвидшити темпи роз-

ширеного відтворення в сільському господарстві, а отже, стати фінансовим підґрунтям піднесення сільських громад. І. В. Абрамова (2018) розробляє практичні рекомендації щодо кредитного забезпечення дрібних і середніх сільгоспвиробників з використанням аграрних розписок [4]. Р. І. Содома та Г. В. Східницька (2017) наполягають, що «аграрні розписки є альтернативним механізмом кредитування агропідприємств». Науковці наголошують, що кошти, залучені аграріями з використанням аграрних розписок, можуть стати дієвим поштовхом для їх розвитку [5]. Н. Г. Царук (2017) звертає увагу на облікові аспекти операцій з аграрними розписками [6]. Н. Г. Маслак (2016) визначає можливості та загрози застосування аграрних розписок малими та середніми аграрними підприємствами України [7]. Н. А. Правдюк (2016) вказує на місце аграрних розписок у системі бухгалтерського обліку [8]. С. В. Мамалига (2017) аналізує проблеми, пов'язані з функціонуванням аграрних розписок, та акцентує увагу на перспективах їх обігу в аграрному секторі економіки України [9].

Проте, попри існування широкого розмаїття наукових поглядів щодо функціонування та обігу аграрних розписок, низка питань, пов'язаних з проблемами, досягненнями та перспективами їх використання в аграрному секторі економіки країни, потребують додаткового вивчення та висвітлення в літературних джерелах.

Метою дослідження є теоретичне обґрунтування проблем і досягнень, пов'язаних з функціонуванням та обігом аграрних розписок, а також розробка практичних рекомендацій щодо вдосконалення цього процесу.

Завдання дослідження полягають у:

- ✦ вивченні стану функціонування аграрних розписок та узагальненні проблем, пов'язаних з їх обігом;

Роботу виконано межах теми НДР «Фінансові інструменти сільського розвитку в умовах невизначеності» (державний реєстраційний номер 0121U109312, дата реєстрації 5.03.2021 р).

- ✦ обґрунтуванні переваг залучення кредитних ресурсів аграріями з використанням даного фінансового інструменту;
- ✦ розробці пропозицій щодо вдосконалення механізму функціонування й обігу аграрних розписок в аграрному секторі економіки країни.

Науковий пошук здійснювався за загальнометодологічною схемою системного підходу з використанням методів:

- ✦ *порівняльного аналізу* – для визначення переваг і недоліків різних фінансових інструментів у формуванні позикового капіталу агровиробників;
- ✦ *статистико-економічного* – для обробки й узагальнення даних про фінансово-економічні параметри розвитку дрібних і середніх агровиробників;
- ✦ *абстрактно-логічного* – для узагальнення отриманих даних і розробки рекомендацій щодо вдосконалення функціонування та обігу аграрних розписок;
- ✦ *графічного* – для візуалізації отриманих результатів.

Проект «Аграрні розписки в Україні» стартував у 2015 р. на Полтавщині. Перший досвід застосування аграрних розписок довів їх дієвість і дозволив популяризувати даний фінансовий інструмент у всіх регіонах України. Ідея проекту полягала в розширенні джерел фінансування господарської діяльності невеликих за розмірами сільськогосподарських підприємств; спрощенні процедури одержання позик через використання під заставу не наявного майна чи земельних ділянок, а майбутнього врожаю; можливості погашення боргових зобов'язань не лише грошовими коштами (фінансові аграрні розписки), а й продукцією (товарні аграрні розписки).

Упродовж п'ятирічного терміну реалізації проекту були розроблені практичні рекомендації та за-

кладено правове підґрунтя функціонування аграрних розписок, створено Реєстр аграрних розписок, проведено роз'яснювальну роботу серед агровиробників та інших потенційних стейкхолдерів щодо особливостей їх застосування й обігу. Як наслідок, за період роботи проекту за допомогою аграрних розписок в аграрний сектор економіки країни вдалося залучити понад 38 млрд грн (рис. 1).

За даними ДП «Аграрні реєстри», усього в Україні станом на початок 2021 р. укладено 5793 аграрних розписки. До цього процесу залучено 379 реєстраторів (нотаріусів), розширено спектр кредиторів до 290 осіб [11]. Крім того, якщо на початкових етапах реалізації проекту учасниками кредитних відносин були переважно дрібні сільськогосподарські підприємства та банківські установи, то сьогодні список кредиторів поповнився кредитними спілками, фінансовими компаніями, представництвами міжнародних компаній в Україні тощо. Варто зазначити, що Закон України «Про аграрні розписки» (редакція від 13.02.2020 р.) не містить жодних обмежень щодо кредиторів за аграрними розписками, ними можуть стати будь-які юридичні чи фізичні особи, готові вкладати кошти в цей фінансовий інструмент.

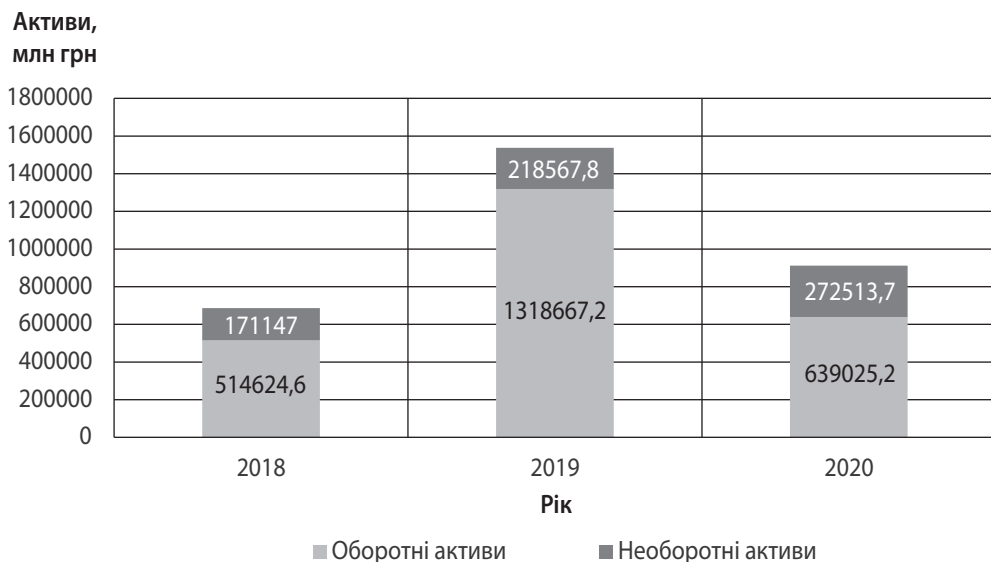
Слід зауважити, що наразі аграрні розписки є короткостроковим фінансовим інструментом, головне призначення якого – поповнення оборотного капіталу невеликих за розміром сільськогосподарських підприємств. Швидкість залучення фінансових ресурсів, гнучкість і відносно невисока вартість позик, отриманих з використанням аграрних розписок, дали свій позитивний результат та стали одним із чинників зростання оборотного капіталу агровиробників у 2018–2019 рр. Динаміку вартості оборотних і необоротних активів сільськогосподарських підприємств наведено на рис. 2.

Дані рис. 2 вказують як на зростання вартості оборотних активів упродовж 2018–2019 рр., так і на їх

Рис. 1. Динаміка кількості аграрних розписок та обсягів коштів, залучених з їх використанням, станом на початок відповідного року

Джерело: побудовано за даними Аграрного інформаційного агентства «Agravery», ДП «Аграрні реєстри» [10; 11].

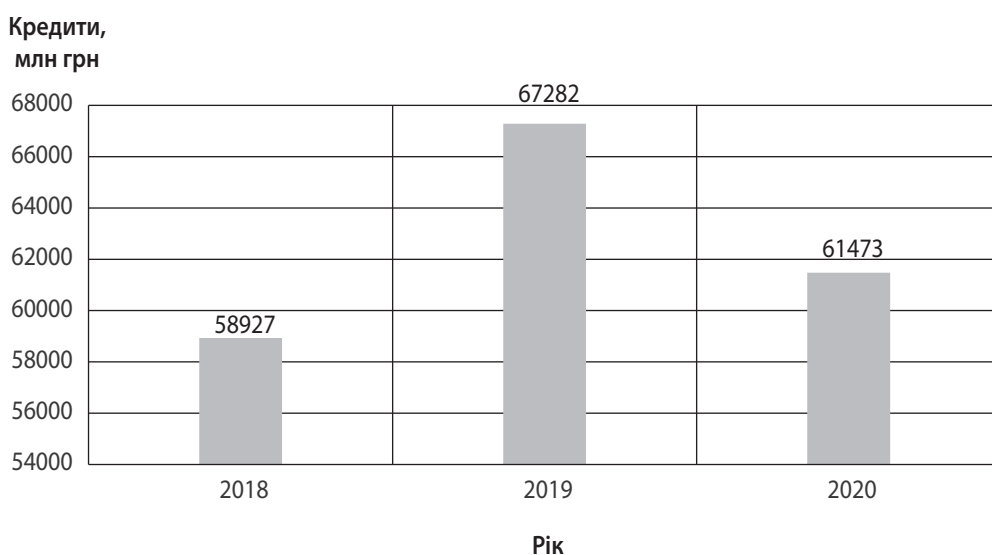
Рис. 2. Співвідношення величини оборотних і необоротних активів сільськогосподарських підприємств, станом на початок відповідного періоду, млн грн

Джерело: побудовано за даними Державної служби статистики України [12].

домінантну позицію в загальній структурі активів агропідприємств. У 2020 р. прослідковується тенденція до зменшення вартості всіх видів активів сільськогосподарських підприємств. Така ситуація пояснюється загальноекономічною кризою в країні, викликаною пандемією COVID-19. Безумовно, аграрні розписки були не єдиним джерелом зростання величини оборотних активів сільгоспвиробників у 2018–2019 рр. Позитивний вплив мала також державна підтримка аграріїв через дію низки урядових програм і заходів, спрямованих на фінансування фермерських господарств, сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів, різних напрямів аграрного виробництва тощо.

Хоч і на більш жорстких умовах, але мало місце й банківське кредитування аграріїв (рис. 3).

Варто наголосити, що наразі банківські установи, здійснюючи кредитування, надають перевагу великим бізнесовим суб'єктам, які мають більш надійну заставу, значні обороти грошових коштів та є більш конкурентоздатними на ринках готової продукції. Тому для невеликих сільськогосподарських і фермерських господарств аграрні розписки стали дієвим способом формування оборотного капіталу, де заставою є не майно чи земельна ділянка, а майбутній врожай; відсоткова ставка встановлю-

Рис. 3. Динаміка обсягів кредитних ресурсів, наданих банківськими установами для потреб сільського господарства, на початок відповідного періоду, млн грн

Джерело: побудовано за даними Центру економічних досліджень та прогнозування «Фінансовий пульс» [13].

ється не односторонньо – фінансовою установою, а у двосторонньому порядку за домовленістю кредитора з позичальником. Крім того, розрахунок за цим фінансовим інструментом може здійснюватися як грошовими коштами (фінансові аграрні розписки), так і продукцією (товарні аграрні розписки).

Ключові досягнення, проблеми та перспективи функціонування та обігу аграрних розписок в Україні проілюстровано в *табл. 1*.

релом залучення фінансових ресурсів в аграрний сектор економіки країни.

Окреслені проблеми вказують на необхідність удосконалення механізму функціонування та обігу аграрних розписок. Вбачаємо за необхідне підтримати ініціативи Проекту «Аграрні розписки в Україні», пов'язані з модернізацією та оновленням чинного Закону України «Про аграрні розписки». Зміни в законодавстві повинні зробити інструмент доступнішим,

Таблиця 1

Ключові досягнення, проблеми та перспективи функціонування й обігу аграрних розписок

Досягнення	Проблеми	Перспективи
<ul style="list-style-type: none"> – Закладено правове підґрунтя функціонування й обігу аграрних розписок; – створено Реєстр аграрних розписок; – проведено роз'яснювальну роботу серед агровиробників щодо особливостей функціонування й обігу аграрних розписок; – розширено спектр кредиторів за аграрними розписками; – збільшено обсяг залучених кредитних ресурсів в аграрний сектор економіки країни з використанням аграрних розписок 	<ul style="list-style-type: none"> – Короткостроковий характер обігу аграрних розписок; – не відпрацьованість механізмів використання аграрних розписок у тваринницькій і переробній галузях аграрного виробництва; – відсутність вторинного ринку обігу аграрних розписок; – низька захищеність позичальників; – не відпрацьованість механізмів стягнення боргових зобов'язань; – відсутність правового підґрунтя для використання аграрних розписок як фондових інструментів. 	<ul style="list-style-type: none"> – Модернізація та оновлення чинного законодавства щодо функціонування й обігу аграрних розписок; – підвищення доступності, надійності та гнучкості аграрних розписок; – відпрацювання механізмів застосування та впровадження аграрних розписок у тваринницькій та інших галузях аграрного виробництва; – формування вторинного ринку аграрних розписок; – збільшення термінів обігу аграрних розписок

Джерело: авторська розробка.

Попри всі переваги, які відкривають аграрні розписки для сільськогосподарських товаровиробників, досвід їх функціонування в Україні вказав на низку проблем. *По-перше*, короткостроковий характер обігу фактично унеможливає процес оновлення матеріально-технічної бази аграріїв через залучення кредитних ресурсів за допомогою аграрних розписок. *По-друге*, сфера застосування аграрних розписок – переважно рослинництво, оскільки позики надаються під майбутній врожай, механізми ж використання цього фінансового інструменту у тваринництві або в переробній галузі наразі залишаються невідпрацьованими. *По-третє*, в Україні фактично відсутній вторинний ринок обігу аграрних розписок, що значно звужує фінансові можливості кредиторів у залученні коштів для кредитування аграріїв.

Ще однією проблемою у функціонуванні й обігу аграрних розписок залишається низька захищеність позичальників і недосконалість механізмів стягнення боргових зобов'язань за простроченими позиками. Крім того, й досі залишається невизначеною права природа аграрних розписок як цінних паперів, що унеможливає їх використання як фондових інструментів. Водночас, як свідчить закордонний досвід (зокрема Бразилії), використання аграрних розписок на фондових ринках могло би стати потужним дже-

надійнішим і більш гнучким у використанні. Крім того, варто зосередитися на відпрацюванні шляхів і способів використання аграрних розписок у тваринництві й інших галузях аграрного виробництва.

Важливо розширити спектр потенційних кредиторів за аграрними розписками через проведення роз'яснювальної роботи та залучення до цього процесу фізичних осіб. Удосконалення потребує механізм функціонування аграрних розписок у частині збільшення строку їх використання. Більш тривалий термін обігу цього фінансового інструменту дозволить формувати не лише оборотний капітал сільськогосподарських підприємств, а й основні засоби виробництва, модернізація й оновлення яких є запорукою успішного розвитку агровиробників. Вимогою сьогодення є формування вторинного ринку аграрних розписок, який дозволить кредиторам здійснювати рефінансування, а отже, розширить джерела та обсяги фінансових ресурсів для аграрного сектора економіки країни.

ВИСНОВКИ

Встановлено, що аграрні розписки є дієвим інструментом залучення кредитних ресурсів в аграрний сектор економіки країни. Проект «Аграрні розписки в Україні» сприяв створенню правового під-

грунтя для ефективного функціонування аграрних розписок, формуванню Реєстру аграрних розписок і формулюванню методичних рекомендацій щодо їх обігу. Ключовими перевагами застосування аграрних розписок є:

- ✦ швидкість одержання позики;
- ✦ відносно невелика вартість кредитних ресурсів;
- ✦ можливість формування поточних оборотних активів аграріїв під заставу майбутнього врожаю.

Результатом п'ятирічного обігу аграрних розписок стало залучення в господарський обіг агропідприємств значних обсягів кредитних ресурсів.

Доведено, що функціонування аграрних розписок в Україні пов'язане з низкою проблем. Зокрема, короткостроковий характер даного фінансового інструменту фактично унеможливує використання залучених коштів для формування необоротних активів агропідприємств. Низька захищеність позичальників відкриває можливості для задоволення вимог кредиторів за рахунок будь-якого майна отримувача коштів. Невідпрацьованість інструментів стягнення боргових зобов'язань за аграрними розписками, відсутність досвіду їх застосування у тваринницькій і переробній галузях аграрного виробництва та інші проблеми вказують на необхідність удосконалення механізмів їх функціонування в аграрному секторі економіки країни.

Обґрунтовано, що подальший розвиток ринку аграрних розписок пов'язаний з розширенням сфер і галузей аграрного виробництва для їх застосування. Важливим вбачається залучення якомога більшої кількості кредиторів за даним фінансовим інструментом і збільшення термінів його обігу. Слід акцентувати увагу на здешевленні процедури оформлення та вдосконаленні правового поля функціонування аграрних розписок.

Подальші дослідження будуть спрямовані на пошук нових і вдосконалення наявних фінансових інструментів сільського розвитку в умовах невизначеності. ■

ЛІТЕРАТУРА

1. Яцук О. Аграрні розписки як інноваційна форма фінансування діяльності сільськогосподарських підприємств. *Аграрна економіка*. 2019. Т. 12. № 1–2. С. 68–81. DOI: <https://doi.org/10.31734/agrarecon2019.01.068>
2. Лаврінченко І. А., Панченко І. М. Аграрна розписка та вексель: форми кредитування агробізнесу. *Часопис Київського університету права*. 2016. № 2. С. 289–294. URL: https://rep.ksma.ks.ua/jspui/bitstream/123456789/190/1/Panchenko_rozpucka.pdf
3. Костюченко Д. Л. Аграрні розписки як стимулюючий фактор розвитку сільських територій. *Економіка. Фінанси. Менеджмент: актуальні питання науки і практики*. 2018. № 5. С. 124–134.

4. Абрамова І. В. Аграрні розписки як інструмент фінансово-кредитного забезпечення дрібних та середніх сільгоспвиробників. *Бізнес Інформ*. 2018. № 2. С. 253–258. URL: https://www.business-inform.net/export_pdf/business-inform-2018-2_0-pages-253_258.pdf
5. Содома Р. І., Східницька Г. В. Аграрна розписка як альтернативний механізм кредитування агропідприємства. *Облік і фінанси*. 2017. № 3. С. 112–118. URL: <https://journals.indexcopernicus.com/api/file/viewByFileId/185893.pdf>
6. Царук Н. Г. Операції з аграрними розписками: облікові аспекти. *Економіка. Фінанси. Менеджмент: актуальні питання науки і практики*. 2017. № 6. С. 171–183.
7. Маслак Н. Г. Аграрні розписки в системі фінансово-кредитного забезпечення аграрних підприємств України. *Вісник Сумського національного аграрного університету. Серія «Економіка і менеджмент»*. 2016. Вип. 1. С. 125–131. URL: <http://repo.snau.edu.ua/bitstream/123456789/5643/1/29.pdf>
8. Правдюк Н. Л. Аграрні розписки як альтернативна форма кредитування сільськогосподарських підприємств: обліковий аспект. *Облік і фінанси*. 2016. № 4. С. 69–79. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Oif_ark_2016_4_10
9. Мамалига С. В. Аграрні розписки в Україні: проблеми та перспективи розвитку. *Агросвіт*. 2017. № 9. С. 30–34. URL: http://www.agrosvit.info/pdf/9_2017/6.pdf
10. У 2018 році українські банки планують на 15% збільшити кредитування агропідприємств // Agravery – аграрне інформаційне агентство. URL: <https://agravery.com/uk/posts/show/u-2018-roci-ukrainski-banki-planuut-na-15-zbilsiti-kredituvanna-agropidpriemstv>
11. Статистичні дані // ДП «Аграрні реєстри». URL: <https://agroregisters.com.ua/statistics/>
12. Показники балансу великих та середніх підприємств за видами економічної діяльності // Державна служба статистики України. URL: http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2019/fin/sbp/sbp_u/sbp_219_u.htm
13. Структура та якість кредитного портфеля банків // Центр економічних досліджень та прогнозування «Фінансовий пульс». URL: <http://finpuls.com/ua/banking/statistics>

REFERENCES

- Abramova, I. V. "Ahrarni rozpysky yak instrument finansovo-kredytnoho zabezpechennia dribnykh ta serednikh silhospvyrobnykyv" [The Agrarian Receipts as an Instrument of Financial-Credit Support for Small and Medium-Sized Agricultural Producers]. *Biznes Inform*, no. 2 (2018): 253-258. https://www.business-inform.net/export_pdf/business-inform-2018-2_0-pages-253_258.pdf
- Kostiuchenko, D. L. "Ahrarni rozpysky yak stymuliuiuchy faktor rozvytku silskykh terytorii" [Agrarian Receipts as a Stimulating Factor for the Development of Rural Areas]. *Ekonomika. Finansy. Menedzhment: aktualni pytannia nauky i praktyky*, no. 5 (2018): 124-134.
- Lavrinenko, I. A., and Panchenko, I. M. "Ahrarna rozpyska ta veksels: formy kredyтування ahrobiznesu" [Agrarian Receipt and Bill: Forms of Crediting of Agribusi-

- ness]. *Chasopys Kyivskoho universytetu prava*, no. 2 (2016): 289-294. https://rep.ksma.ks.ua/jspui/bitstream/123456789/190/1/Panchenko_rozpucka.pdf
- Mamalyha, S. V. "Ahrarni rozpysky v Ukraini: problemy ta perspektyvy rozvytku" [Agriculture Receipts in Ukraine: Problems and Prospects of Development]. *Ahrosvit*, no. 9 (2017): 30-34. http://www.agrosvit.info/pdf/9_2017/6.pdf
- Maslak, N. H. "Ahrarni rozpysky v systemi finansovo-kredytnoho zabezpechennia ahrarnykh pidpryemstv Ukrainy" [Agricultural Receipts in the Financial and Credit Providing of Agricultural Enterprises of Ukraine]. *Visnyk Sumskoho natsionalnoho ahrarnoho universytetu. Seriya «Ekonomika i menedzhment»*, is. 1 (2016): 125-131. <http://repo.snau.edu.ua/bitstream/123456789/5643/1/29.pdf>
- "Pokaznyky balansu velykykh ta serednykh pidpryemstv za vydamy ekonomichnoi diialnosti" [Indicators of the Balance of Large and Medium-sized Enterprises by Type of Economic Activity]. Derzhavna sluzhba statystyky Ukrainy. http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2019/fin/sbp/sbp_u/sbp_219_u.htm
- Pravdiuk, N. L. "Ahrarni rozpysky yak alternatyvna forma kredytuvannia silskohospodarskykh pidpryemstv: oblikovyi aspekt" [Agrarian Receipts as an Alternative Form of Crediting Agricultural Entities: Accounting Aspect]. *Oblik i finansy*, no. 4 (2016): 69-79. http://nbuv.gov.ua/UJRN/Oif_apk_2016_4_10
- "Statystychni dani" [Statistics]. DP «Ahrarni reiestry». <https://agroregisters.com.ua/statistics/>
- "Struktura ta yakist kredytnoho portfelia bankiv" [Structure and Quality of Banks' Loan Portfolio]. Tsentr ekonomichnykh doslidzhen ta prohnozuvannia «Finansovyi puls». <http://finpuls.com.ua/banking/statistics>
- Sodoma, R. I., and Skhidnytska, H. V. "Ahrarna rozpyska yak alternatyvnyi mekhanizm kredytuvannia ahropidpryemstva" [Agrarian Receipt as an Alternative Form of Lending of Agrarian Enterprise]. *Oblik i finansy*, no. 3 (2017): 112-118. <https://journals.indexcopernicus.com/api/file/viewByFileId/185893.pdf>
- Tsaruk, N. H. "Operatsii z ahrarnymy rozpyskamy: oblikovi aspekty" [Operations with Agrarian Receipts: Accounting Aspects]. *Ekonomika. Finansy. Menedzhment: aktualni pytannia nauky i praktyky*, no. 6 (2017): 171-183.
- "U 2018 rotsi ukrainski banky planuiut na 15 % zbilshyty kredytuvannia ahropidpryemstv" [In 2018, Ukrainian Banks Plan to Increase Lending to Agricultural Enterprises by 15 %]. *Agravery – ahrarne informatsiine ahentstvo*. <https://agravery.com/uk/posts/show/u-2018-roci-ukrainski-banki-planuiut-na-15-zbilshyty-kredytuvanna-agropidpryemstv>
- Yatsukh, O. "Ahrarni rozpysky yak innovatsiina forma finansuvannia diialnosti silskohospodarskykh pidpryemstv" [Agrarian Receipts as an Innovative Form of the Activities of Agricultural Enterprises Financing]. *Ahrarna ekonomika*, vol. 12, no. 1-2 (2019): 68-81. DOI: <https://doi.org/10.31734/agrarecon2019.01.068>

УДК 336.02
JEL: H21; H24

ОЦІНКА ПОДАТКУ НА ДОХОДИ ФІЗИЧНИХ ОСІБ ЯК ФІСКАЛЬНОГО ПОКАЗНИКА

©2021 ГНИДЮК І. В., УМАНЕЦЬ Л. В., ГОНЧАРЕНКО Т. В.

УДК 336.02
JEL: H21; H24

Гнидюк І. В., Уманець Л. В., Гончаренко Т. В. Оцінка податку на доходи фізичних осіб як фіскального показника

Метою статті є дослідження фіскальної ефективності податку на доходи фізичних осіб (ПДФО). Доведено, що для спрощення адміністрування ПДФО доцільним є групування складових сукупного доходу платника податку за відповідними критеріями. Результати дослідження ще раз підтверджують той факт, що найважливіша роль податку на доходи фізичних осіб полягає в тому, що він регулює грошові кошти (доходи) населення та стимулює використання робочої сили, а також є вагомим джерелом доходів Зведеного бюджету України. Для розкриття теми дослідження авторами розраховано фіскальну значущість ПДФО в бюджеті держави, яка має тенденцію до збільшення та фіскальну значущість ПДФО у ВВП держави. Також проведено аналіз ефективності збору податкових надходжень з використанням ряду коефіцієнтів, одним із яких є коефіцієнт збирання ПДФО. Оцінивши мобілізовану суму надходжень податку на доходи фізичних осіб і податкових надходжень до бюджету від запланованих, доведено, що ефективність податкового адміністрування ПДФО є досить значною та наближеною до 1. Тобто, рівень витрат населення на утримання апарату ДПС України зменшується швидшими темпами, аніж кількість самого населення, що є позитивним моментом. У результаті проведеного аналізу фіскальної ефективності податку на доходи фізичних осіб зроблено висновок, що податкове управління при певній системі реалізованих податкових рішень погіршується, і фіскальна значущість податку на доходи фізичних осіб у бюджеті та ВВП держави знижується, а реальна величина надходжень від цього податку зменшується. Оцінка ефективності податку на доходи фізичних осіб за наведеними показниками дозволить точніше планувати надходження цього податку до бюджету, допоможе при розробці заходів з удосконалення регулюючої та фіскальної дії ПДФО, усунення недоліків у його податковому механізмі, формування раціональної структури податкових доходів бюджету, сприятиме розробці ефективної податкової політики.

Ключові слова: податок на доходи фізичних осіб, фіскальна ефективність, бюджет, публічні фінанси, соціальний ефект.

DOI: <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2021-2-279-285>

Рис.: 2. Табл.: 5. Формул.: 6. Бібл.: 8.

Гнидюк Інна Вікторівна – кандидат економічних наук, доцент, завідувачка кафедри фінансів, Вінницький торговельно-економічний інститут Київського національного торговельно-економічного університету (вул. Соборна, 87, Вінниця, 21050, Україна)

E-mail: Hnydiuk.Inna@gmail.com

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-6724-7740>

Researcher ID: <https://publons.com/researcher/2353618/inna-hnydiuk/>

Scopus Author ID: <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=57160181600>